Miklar sveiflur í útflutningsverðmæti

Öflugt samband milli afla og verðmætis

Árið 2014 skilaði hvert kíló af þorski að meðaltali 381 kr./kg í útflutningstekjur og er það 6% hækkun frá 2013, þegar tekjurnar á þessum árum eru bornar saman á föstu gengi. Ef útflutningur fyrstu 9 mánuði ársins er skoðaður má gera ráð fyrir því að meðalverð fari yfir 400 kr./kg í ár. Þetta er góð þróun, en ef litið er til síðustu 15 ára hafa verið miklar sveiflur og löng tímabil með fallandi meðalverði. Í greininni skoða ég sveiflur í verði á þorski og ýsu frá árinu 2000.

SKOÐUN

Kristján Hjaltason

Miklar sveiflur í verðmæti á hvert kíló af þorski

Mynd 1 sýnir þann afla þorsks sem hefur verið til ráðstöfunar frá 2000-2014 og hver útflutningsverðmæti hafa verið á hvert kg fyrir sama tíma, reiknað á föstu gengi 2014 (1). Þannig sjáum við hvort greinin hefur skilað auknum tekjum á hvert veitt kg. Þróunin frá 2000 hefur verið sveiflukennd. Verðmæti jukust stöðugt frá 2000 til 2007, eða úr 318 kr./kg árið 2000 í 489 kr./kg árið 2007. Á tveimur næstu árum féll meðalverð í 366 kr./kg en síðan 2009 hefur verð verið á milli 360-400 kr./kg og eins og áður segir var verðið 381 kr./kg í fyrra.

Einstök tímabil

Það er áhugavert að skoða einstök tímabil og bera saman breytingar í afla og verði. Frá 2000-2003 féll afli þorsks úr 242.000 í 208.000 tonn en á sama tíma fór verðmæti aflans úr 318 kr./kg í 359 kr./kg. Frá 2011-2013 jókst afli úr 188.000 í 239.000 tonn en þá féll verðið úr 396 í 359 kr./kg. Þetta gefur til kynna að það sé öfugt samband á milli afla og verðmætis, þannig að með meiri afla eru gerð minni verðmæti úr hverju kílói og þegar afli dregst saman, þá fást meiri verðmæti.

Tvö dæmi

Hvað segir útflutningsverð á hvert kíló okkur? Tökum tvö dæmi. Meðalverð landaðs afla í fyrra var 223 kr./kg, sem þýðir að 59% af meðalverði útflutnings fóru til útgerðarinnar og því 158 kr./kg eða 41% eftir fyrir vinnsluna og annan innlendan kostnað. Meðalverð á óslægðum þorski á uppboðsmörkuðum var 330 kr./kg í fyrra. Ef allar vinnslur hafa keypt hráefni sitt á uppboðsmörkuðum hefðu þær að meðaltali eingöngu haft 51 kr./kg til að standa undir öllum öðrum kostnaði.

> Þetta gefur til kynna að með meiri afla séu gerð minni verðmæti úr hverju kílói og þegar afli dregst saman fáist meiri verðmæti.

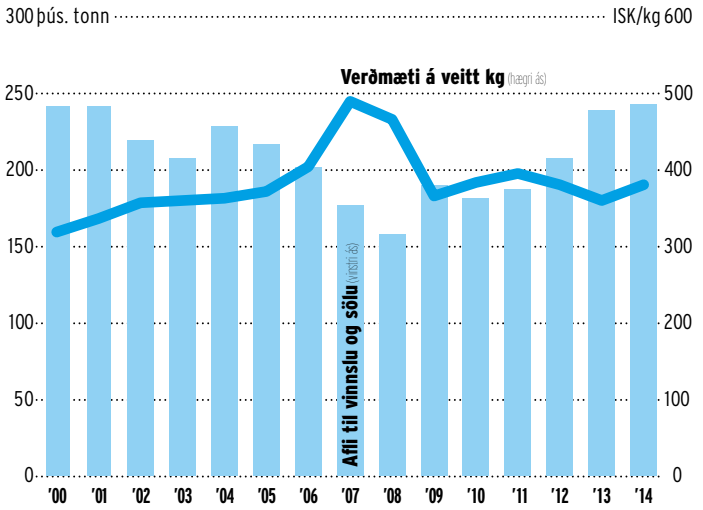
Mikil aukning í verðmæti ýsu á meðan afli hefur minnkað mikið

Í fyrra skilaði hvert kg af ýsu að meðaltali 367 kr./kg í útflutningstekjur sem var 13% hækkun frá 2013. Miðað við útflutning fyrstu 9 mánuði ársins stefnir í að hvert kíló skili svipuðu verðmæti og 2014.

Það hafa verið ótrúlegar sveiflur í afla frá 2000 og til síðasta árs. Frá 2000-2007 fór afli úr 40.000 í 108.000 tonn en síðan hefur hann fallið stöðugt og var 36.000 tonn á síðasta ári. Slíkar sveiflur eru eðlilega slæmar fyrir útgerðina en sérstaklega þó fyrir vinnsluna. Þegar afli rúmlega tvöfaldaðist á fimm árum var ekki afkastageta til að vinna allt í verðmætar afurðir og mikið magn var selt óunnið úr landi. Það hefði verið skynsamlegra að dreifa kvótanum yfir lengra tímabil.

Afli & útflutningsverð þorsks

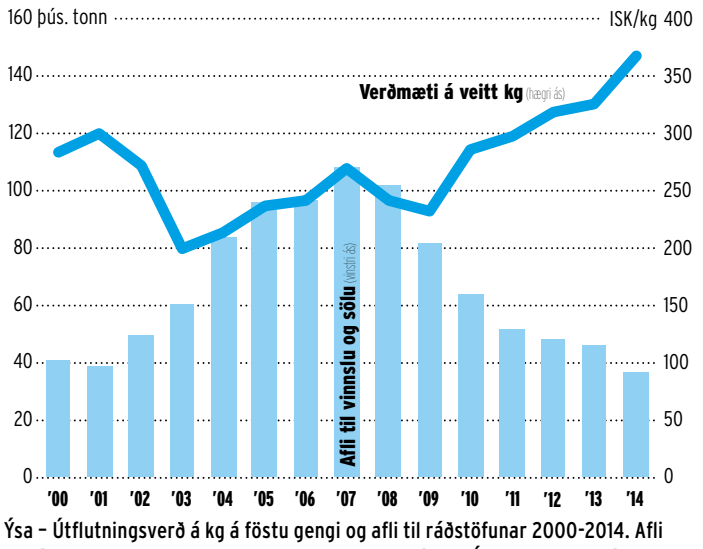
– frá aldamótum á föstu gengi 2014

Þorskur – Útflutningsverð á kg á föstu gengi og afli til ráðstöfunar 2000-2014. Afli til ráðstöfunar er heildarveiði, eldi og innflutt hráefni. Útflutningsverð á kg er verðmæti alls útflutnings á þorski, reiknað í kr./kg af afla á föstu gengi miðað við vísitölu meðalgengis.

Afli & útflutningsverð ýsu

– frá aldamótum á föstu gengi 2014

Ýsa – Útflutningsverð á kg á föstu gengi og afli til ráðstöfunar 2000-2014. Afli til ráðstöfunar er heildarveiði, eldi og innflutt hráefni. Útflutningsverð á kg er verðmæti alls útflutnings á ýsu, reiknað í kr./kg af afla á föstu gengi miðað við vísitölu meðalgengis.

Forsendur útreikninga á útflutningsverði á kg

» Þeir útreikningar sem hér eru kynntir byggja á útflutningstölum Hagstofunnar en höfundur hefur flokkað aðrar afurðir á réttar tegundir til að ná sem næst öllum verðmætum hverrar tegundar. Niðurlagning er líka tekin með, en líklegt er að fyrir t.d. þorsk séu verðmætin frekar vanmetin. Ekki er tekið tillit til mögulegra birgðabreytinga, sem geta skekkt tölur milli ára og verðmæti er leiðrétt fyrir gengisbreytingum en ekki er tekið tillit til erlendrar verðbólgu. Heildarafli er afli íslenskra skipa á öllum miðum auk innflutts hráefnis og framboðs úr eldi.

Ótrúleg þróun

Þróun í meðalverði á hvert kg frá 2003 er í reynd ótrúleg, það fór úr 196 í 367 kr./kg á síðasta ári sem er næstum tvöföldun. Þetta er mjög góður árangur. Aftur sjáum við svipað samband á milli afla og verðmætis og við sjáum hjá þorski. Á meðan afli féll úr 81.000 tonnum 2009 í 36.000 tonn í fyrra, hefur verð hækkað úr 228 í 367 kr./kg á þessu tímabili. Minni afli þýðir hærra verð á kg, það er gott mál en þarf verð á kg að lækka ef afli skyldi aukast á ný?

Lítum á útflutningsverð ýsu á sama hátt og fyrir þorsk. Meðalverð landaðs afla í fyrra var 289 kr./kg, það þýðir að 79% af meðalverði útflutnings fóru til útgerðarinnar og því eingöngu 78 kr./kg eða 21% eftir fyrir vinnsluna og annan innlendan kostnað. Meðalverð á óslægðum þorski á uppboðsmörkuðum var 345 kr./kg í fyrra. Ef allar vinnslur hafa keypt hráefni sitt á uppboðsmörkuðum hefðu þær að meðaltali eingöngu haft 22 kr./kg til að standa undir öllum öðrum kostnaði.

Hvað skal gera?

Það skiptir sjávarútveginn miklu máli hvað hvert kíló af veiddum fiski skilar í útflutningstekjur. Stefna sjávarútvegsins hlýtur að snúast um að auka tekjur af hverju veiddu kílói svo meira sé til skiptanna. Það er jafnan æskilegt að halda fengnum hlut, líka háum verðum eins og við sjáum nú í þorski á mörgum mörkuðum. Til þess þarf langtímahugsun á mikilvægustu mörkuðum og stöðuga þróun í samstarfi við núverandi eða nýja kaupendur, það næst aðeins ef útgerð, vinnsla og sölufyrirtæki vinna saman. Það þarf einnig að halda áfram að vinna verðmæti úr öllum afla. Á Sjávarútvegsráðstefnunni í næstu viku verður tækifæri til að fara dýpra í þessi og fleiri mál, sjávarútveginum til framdráttar.

Höfundur starfar við markaðs- og sölumál hjá Ocean Trawlers Europe.

SJÁVARÚTVEGS RÁÐSTEFNAN

Á Sjávarútvegsráðstefnunni 19.-20. nóvember verður fjallað um fjölmörg mikilvæg málefni greinarinnar og leiðir til að auka verðmæti afurða.

Sjómenn, sendið myndir í Fiskifréttir!

gudjon@fiskifrettir.is